

Chuyện Lì Xì

TRÂM THIÊN THU

Từ tuổi trung niên trở lên, không mấy ai lại không biết câu đối rất phổ biến của cụ Nguyễn Công Trứ:

*Đêm Ba mươi, co căng đạp thẳng Bàn ra cửa
Sáng mồng Một, gơ tay bồng ông Phú vào nhà*

Vì “bàn hàn” mà bị gọi là “thẳng”, và bởi “phú quý” nên được gọi là “ông”. Cũng vậy, vì nghèo mà bị gọi là “kẻ nghèo”, mà “nghèo” thì đi với “hèn”; còn nhờ giàu mà được gọi là “người giàu”, mà “giàu” thì đi với “sang”.

Cũng là con người – với đầy đủ **nhân vị**, **nhân phẩm** và **nhân quyền**, thế mà nghèo bị dùng chữ KẼ, còn giàu được dùng chữ NGƯỜI. Về “thể” trong khi dùng động từ thể thụ động cũng vậy, chữ “bị” dùng cho kẻ nghèo, còn chữ “được” dùng cho người giàu. Ngoại ngữ không diễn tả được như Việt ngữ. Như vậy, Việt ngữ thâm thúy nhưng cũng thật “đau khổ” cho kẻ nghèo hèn.

Cũng là đại từ chỉ ngôi thứ hai số ít, nhưng lại mang ý nghĩa cách biệt một trời một vực! Cái “phú quý” thường được hiểu theo nghĩa “vật chất” và “tiền bạc”, hiếm có người nghĩ tới cái “phú quý” theo nghĩa tinh thần!

Ngày Tết, ngày Xuân, hai tiếng “lì xì” rất thường được nhắc tới, và người ta nghĩ ngay tới bao giấy nhỏ màu đỏ, bên trong có một hoặc vài tờ tiền mới. Những năm gần đây, người ta

“kiểu cách” hơn còn chuộng tờ 2 USD để lì xì cho “ra vẻ”. Đúng là chỉ trọng “bề ngoài”, mà trọng bề ngoài thì chứng tỏ “yếu kém” nội tâm. Sao không lì xì hai ba chục ngàn đồng tiền Việt cho tiện, lì xì 2 USD chỉ thêm khó khăn cho người được lì xì, vì họ lại phải đi đổi ra tiền Việt. Thật là “rách việc” và phiền toái quá!

Theo nhà nghiên cứu Cao Sơn, “lì xì” có tiếng chữ là **lợi thị**, đọc theo âm Quảng Đông, Triều Châu thành “lê-i-xì”, ám chỉ số tiền được cho (tặng, biếu) trong các dịp đầu năm, khai trương và cả trong lễ thành hôn nữa – chứ không chỉ bó hẹp trong dịp Tết Nguyên đán. Ở Việt Nam, “lì xì” được hiểu một cách đơn giản là “tiền mừng tuổi”. Tiền này **không nhằm để cất cho nặng hầu bao**, mà ngụ ý **cầu chúc người nhận quanh năm sung mãn, may mắn, phát đạt**.

Như vậy, ý nghĩa chính của “tiền lì xì” không nằm ở “tiền” mà ở “tình”, tức là ở lòng mong ước cầu chúc con cháu hay ăn chóng lớn, vui chơi, học hành tấn tới, còn phong bì “nặng” hay “nhẹ” (nhiều hay ít tiền) **không phải là điều đáng lưu tâm**. Đó là một nét văn hóa. Nhưng ngày nay, văn hóa lì xì đang bị lạm dụng thái quá, bị “biến tướng” thiên hình vạn trạng và rất tinh vi. Do đó, người lì xì cảm thấy phải... “nghĩ ngợi” và “đau cái đầu”! (*)

Nếu định nghĩa cho vui, theo kiểu “trào phúng thực tế” hoặc “tự điển tra ngược”, thì lì xì là vì người kia “lì” quá nên đành phải “xì”

tiền ra thôi! Lì xì cũng có thể là “lì xì ngược” và “lì xì xuôi”.

Chuyện đời vốn dĩ nhiều khê, phú quý sinh lễ nghĩa. Lễ nghĩa một chút cũng tốt, nhưng hễ điều gì “thái quá” thì cũng hóa “bất cập”, gây phiền toái cho nhau. Người ta thường nói: “*Mạnh vì gạo, bạo vì tiền*”. Có tiền thì người ta nói ngang, nói dọc gì cũng không bị bắt bẻ. Người không có tiền không dám ăn, không dám nói – dù có thể “trình độ” người nghèo hơn hẳn người giàu, nhưng nói gì cũng không ai tin, nói đúng cũng bị cho là sai. Quả thật, “miệng nhà quan có gang, có thép”. Còn miệng nhà nghèo? Chắc là “miệng nhà nghèo bép xép, lồi thối”!

Chuyện đời tưởng chừng đơn giản mà lại quá nhiều khê. Nói là một chuyện, làm là chuyện khác!

Chúc tuổi dịp Tết Nguyên Đán là cần thiết, nhưng người ta không đi bình thường và chú trọng tình cảm, mà người ta đi là cốt để nhận những phong bì – tất nhiên càng “nặng” càng... tốt! Địa vị càng cao thì quà Tết phải càng “to” cho “xứng tầm”. Người ta có đủ cách để “được” lì xì. Chuyện “lạ” thật, và cũng... buồn thật!

Người viết không có ý “bói bèo ra bọ” hoặc “vạch lá tìm sâu”, cũng không có ý tiêu cực mà có ý tích cực xây dựng – con người, xã hội, và đất nước. Theo lẽ thường thì niềm vui người ta không nhớ lâu, thậm chí là dễ quên, nhưng nỗi buồn thì luôn làm người ta nhớ rất lâu. Thật vậy, khi cơ thể bạn bình thường, không hề thấy có gì “khó chịu”, nhưng khi bạn bị một vết thương, dù nhỏ như đập gai, thậm chí chỉ nhỏ như cái dằm, vậy mà bạn rất dễ nhận thấy “cái đau”, đôi khi “đau nhói”.

Tết nhất là ngày vui, ai lại chẳng thích. Thế nhưng có những người rất sợ Tết, vì Tết làm họ “đau đầu” và “khó nghĩ” lắm. **Xin đừng “làm khổ” nhau nữa!**

(* *Diễn cái đầu.*)

Người Mẹ Việt Nam

*Mẹ tôi gánh nặng hai vai
Cuộc đời xuôi ngược không hề nài van
Cha tôi chỉ biết say sưa
Suốt ngày bài bạc, gái trai, rượu chè
Chiều về lải nhải bên hè
Hỏi tiền không có, mẹ đôn như thân
Đàn con bé nhỏ đại khờ
Nhìn cha đánh mẹ, mà lòng đau thương
Cầu xin chi biết kêu trời
Cầu cho cha sớm có ngày hồi tâm
Để biết được mẹ ân cần
Ngày đêm tần tảo, vì chồng và con
Vì tôi thương mẹ mỗi mòn
Ngày đêm ghi khắc ơn người khôn người*

*Ngày mẹ bước lên xe hoa
Cứ nghĩ rằng được thương yêu suốt đời
Nào ngờ đau khổ tôi bồi
Trời ơi có thấu cho đàn bà Việt Nam.*

HT